

ZAŠTO JE I KAKO KRALJEVSTVO BOŽJE ZA DJECU? EGZEGETSKO-TEOLOŠKI PRIKAZ MARKO 10, 13-16

Ksenija Magda – Tea Šestak

Sveučilište u Zagrebu
Centar za protestantsku
teologiju „Matija Vlačić Ilirik“
ksenija.magda@tfmvi.hr
t.sestak@tfmvi.hr

UDK: 27-247.6:27-277.2
2-455:27-31-475]:27-312.5-056.153
<https://doi.org/10.34075/cs.55.2.5>
Pregledni znanstveni rad
Rad zaprimljen 9/2019.

Sažetak

Ovaj se rad bavi egzegetskim pristupom Mk 10, 13-16, gdje Isus u prizoru s djecom podučava odrasle o kraljevstvu Božjem. Isus naglašava da „takvim pripada kraljevstvo Božje“ (Mk 10, 14). U središtu je pozornosti teza da kraljevstvo Božje pripada onima koji prepoznaju njegovu „kontrakulturu“ u odnosu na poredak u svijetu, prihvaćajući one najmanje i služeći najmanjima. To su ljudi koji sami sebe vide u potpunoj ovisnosti o Bogu, njegovoj ljubavi i milosti. Članak pokazuje da su u tom Markovom tekstu djeca ponajprije pokazna lekcija za Isusovu poduku učenicima. Isus nema namjeru pozivati odrasle na oponašanje djece u nekim navodnim dječjim nedužnim karakteristikama. Iako rad ne dijeli mišljenje da se ulazak u kraljevstvo Božje postiže nekom dječjom nevinošću, posredno ipak može mnogo govoriti o djeci, tj. kako ih oni koji pripadaju kraljevstvu Božjem trebaju prigriliti i blagoslivljati. Briga o „malenima“ (ne samo o djeci) je, naime, prvi znak da su ljudi prepoznali bit kraljevstva Božjega i da mu pripadaju.

Ključne riječi: djeca; služba; kraljevstvo Božje, blagoslov, crkveno vodstvo

UVOD

Evandeoski prikaz Isusa koji prihvaća djecu, grije srce. To posebno vrijedi u današnjem svijetu, gdje su djeca sve više lak plijen za predatore, koji ih zlostavljaju psihički, fizički i spolno, ili ih čak drže kao roblje koje besplatno radi teške fizičke poslove, ili ih preprodaju za spolni užitak odraslima.¹ Ipak, jesu li omiljene ideje o dječjoj

¹ Mnogo se danas piše o tim problemima, ali posebno preporučamo djelo: Benjamin Skinner, *A Crime so Monstruous*. Free Press, New York i dr., 2008. Skinner je

poniznosti i izvornoj, neiskvarenoj dobroti, kakvoj i odrasli trebaju težiti, ako žele „baštiniti“ kraljevstvo Božje, biblijski opravdane?²

Mk 10, 13-16³ donosi poznatu sliku, često prikazivanu i u likovnoj umjetnosti. Isus grli djecu, koju su mu neki doveli unatoč žestokom prigovoru njegovih učenika. Prema Markovu evanđelju Isus je upravo završio seriju važnih poduka. Odavno je uočeno da je Mk 8, 27-10,52 Isusova didaktička „rasprava o veličini“ u kraljevstvu nebeskom.⁴ Počevši drugom najavom o svojoj patnji i smrti (Mk 9, 20-22) – temom koja je učenicima bila sasvim neshvatljiva (Mk 9, 32; 10, 26-32) – Isus pred učenike stavlja dijete. Naime, učenici su „putem raspravljali međusobno o tome tko je najveći“, pa ih zapanjuje idejom da oni istinski „veliki“ primaju „malene“ (Mk 9, 33-37). Isusova se poduka u Markovu evanđelju nastavlja naoko nepovezanim temama – o primanju onoga koji naviješta evanđelje, „a koji nas nije slijedio“, tj. ne pripada našoj uskoj skupini (Mk 9, 39), o važnosti pa i samo „čaše hladne vode“ za ljude u potrebi (Mk 9, 41) te o strahoti koja slijedi, ako netko sablažnjava „najmanje“ (Mk 9, 42 – 50). Kada su mu donijeli djecu kako bi ih se dotaknuo, Isus je upravo bio završio svoj govor o rastavi, koju je Mojsije dopustio „zbog okorjelosti njihova srca“ (Mk 10, 5), ali je to uvijek korak koji vodi u preljub – dakle, izravno krši Božju zapovijed (Mk 10, 10-12). Nakon svih tih – možemo uistinu reći – kontrakulturalnih naputaka, došli su „neki“ i donijeli „malu djecu da ih se dotakne“. Učenici toga nisu svjesni, ali ti su ljudi i njihova djeca svojevrсни test u njihovom školovanju. Oni su, kako to često biva s učenicima, previdjeli test, jer su smatrali da Isusa ne treba sad još i djecom opterećivati. Zato „su ih riječima zaustavljali“, a Isus je, za njih posve neočekivano, intervenirao oštro, zahtijevajući da se djeca puste k njemu, pa još i dodajući da „takvima pripada kraljevstvo Božje“ (10, 14). I nije na tome završio svoju poduku, nego je učenicima gotovo zaprijetio:

kao istraživački novinar prošao rute suvremenog ropstva i razotkrio kako funkcioniraju iznutra, tko i što ih pokreće i kakve ih racionalizacije prate.

² Dugogodišnji rad sa studentima koji polažu kolegij egzezeze Markova evanđelja u Sveučilišnom centru „Matija Vlačić Ilirik“, potvrđuje kako oni imaju upravo takav početni stav u suočavanju s ovim tekstom: Isus djeci daje pristup kraljevstvu Božjem jer su „neiskvarena“.

³ Ako nije drukčije navedeno, autorice se koriste prijevodom Ljudevita Rupčića, u: *Biblija: Stari i novi zavjet bez deuterokanonskih knjiga*. KS, Zagreb, 2006.

⁴ Npr. Karl Weiss, „Ekklesiologie, Tradition und Geschichte in der Jüngerunterweisung Markus 8, 27 – 10, 52“, u: Helmut Ristowand, Karl Matthiae, *Der historische Jesus und die kerygmatische Christus*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1961.; str. 414-438.

„Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjeg kao malo djetete, taj sigurno neće ući u nj“ (Mk 10, 16).

Tekst kojim se ovaj rad bavi, kratak je, Mk 10, 13-16, no njegova ovisnost o kontekstu je značajna, premda se čitatelju u prvih kontekst čini kao niz nepovezanih priča. Tako je prva zadaća ovog rada smjestiti tekst u njegov kontekst. Prethodni odlomci, a i onaj koji slijedi – o bogatom mladiću koji bi baštiniio „život vječni“ – odgovaraju na učeničko pitanje o mjerilima za njihovu veličinu, a ne govore o nekoj intrinzičnoj kvaliteti u djeci koju bi odrasli trebali oponašati. Drugi dio rada bavi se povijesnom rekonstrukcijom položaja djece, kako bi se osvijetlio pojam blagoslova i pripadanja kraljevstvu Božjem. U trećem dijelu redakcijskom se kritikom potvrđuje da u središtu teksta nisu djeca, nego kontrakulturalni zahtjev za veličinom, pače, sam „ulazak“ u kraljevstvo Božje.⁵

1. LITERARNA KRITIKA I KONTEKST

Marko 10, 13-16 razvija se kao narativni tekst u trodijelnom slijedu. Gledano iz perspektive Isusa kao glavnog lika te zgrade, početni dio izražava Isusovu službu i očekivanje mnoštva (10, 13); središnji dio ukazuje na Isusovu intervenciju i njegovo snažno nezadovoljstvo učenicima i njihovim postupcima – on se na njih „razljutio“ (10, 14-15); treći dio pokazuje Isusa na djelu – on blagoslivlja malene (10, 16). Tipično za Marka, tekst se kreće brzo. U jednoj je rečenici predstavljena situacija: „neki“ su ljudi Isusu donosili „malu djecu“. Naracija ne govori o identitetu onih koji su donosili djecu Isusu. Oblik glagola *προσέφερω* podrazumijeva subjekt, koji je ovdje neodređen. Bili su to neki, neimenovani ljudi, vjerojatno majke, jer se muškarci nisu bavili djecom, a i učenici bi ih teže „zaustavljali“. No jasna je svrha zbog koje su djeca dovedena Isusu, a to je „da ih se dotakne“. Postavlja se pitanje zašto su oni željeli da Isus dotakne dječicu? Što bi njegov dodir mogao značiti u kontekstu u kojem Marko piše? Tim pitanjem pozabavit ćemo se kasnije u okviru povijesnog konteksta. Još valja i primijetiti da su djeca koju su donosili, bila „mala“. *Παιδίον* je umanjena od *παῖς*, pa većina tumača smatra da se to odnosi na djecu koja još ne hodaju, premda na tome ne inzistiraju.⁶ Da su bila mala, moglo bi se iščitati i iz glagola *προσφέρω*,

⁵ Raymond Brown, *Uvod u Novi zavjet*. KS, Zagreb, 2008.; str. 139.

⁶ Npr. Allan Cole, *Marko*. Dobra vest, Novi Sad, 1984.; st. 162; Fritz Rienecker, *Das Evangelium des Markus*. Brockhaus, Wuppertal, 1962.; str. 184; William L. Lane, *The Gospel of Mark*. Eerdmans, Grand Rapids, 1974.; str. 358-359.

riječi koja bi u svom temeljnom značenju imala nošenje u rukama, a ne vođenje za ruku. Doduše, taj glagol ima i ritualne konotacije, tj. žrtvovanje ili prinošenje darova Bogu, no kontekst ovdje ne dopušta to značenje.⁷

U drugom se dijelu perikope učenici protive takvom donošenju djece Isusu. Oni izražavaju svoje snažno neodobravanje. Marko u svom jezgrovitom izražavanju ne opisuje ni motive učenika. Gledajući situaciju, oni, sprječavanjem majki u donošenju dječice Isusu, ne dobivaju ništa. Ipak, učenici su se prema Isusu postavili zaštitnički, vjerujući da je njihova odgovornost odlučiti tko je dostojan Isusove pažnje, a tko nije. No oni time, što se tiče Isusa, značajno prekoračuju svoje ovlasti. Ipak, Isusova žestoka reakcija, koju prenosi Markovo evanđelje, čudi. *Ἀγανακτέω* podrazumijeva ljutnju, ogorčenost i razočaranje.⁸ Isusova reakcija nije mogla biti posljedica samo te jedne, ljudski gledano, minorne situacije. Naprotiv, stječe se dojam da je taj incident samo prelio čašu, koja se već neko vrijeme punila.⁹ Isus zaustavlja učenike dvostrukom zapovijedi, tj. pozitivno („pustite dječicu k meni“) i negativno („nemojte im priječiti“), a onda i neočekivano tvrdi kako kraljevstvo Božje pripada upravo „takvima“, na što još i dodaje: „... tko ne primi kraljevstva Božjeg kao malo djetete, taj sigurno neće ući u nj“ (Mk 10, 15). Marko ne opisuje reakciju učenika, ali nedostatak reakcije posreduje njihovu tipičnu zbnjenost, u kojoj šute (npr. Mk 9, 32). Isusov odgovor i reakcija posve odudaraju od čega što oni znaju i što su naučili iz svoje tradicije. Pa ipak, oni su trebali znati i upravo je njihova nesposobnost učenja razlog Isusove snažne reakcije. Isus primjerom pokazuje što je trebalo učiniti. On uzima dječicu na ruke, grli ih i blagoslivlja, polazući ruke na njih. Slika koju Marko prikazuje nježna je i intimna, puna brige i ljubavi za te malene. Isusovo je ponašanje dijametralno suprotno ponašanju učenika i prikazuje utjelovljenje dinamike kraljevstva Božjega: prihvaćanje i blagoslov djece slika je Božje milosti prema nevidljivima i ranjivima u društvu.

⁷ „προσφέρω“, u: Joseph. H. Thayer, *Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament*. Grand Rapids: Baker: 1977. Dostupno online: Biblesoft, Inc. : 2011. preko <https://biblehub.com/greek/4374.htm>, pristupljeno 3. 6. 2020.

⁸ Strongova konkordancija predlaže: „From *agan* (much) and *achthos* (grief; akin to the base of *agkale*); to be greatly afflicted, i.e. (figuratively) indignant -- be much (sore) displeased, have (be moved with, with) indignation.“ Dostupno online: <https://biblehub.com/greek/23.htm>, pristupljeno 3. 6. 2020.

⁹ „ἄγανακτέω“ u: Thayer, <https://biblehub.com/greek/23.htm>, pristupljeno 3..6.,2020.

1.1. Veličina u kraljevstvu Božjem

Nakon Isusova susreta s djecom Marko u 10, 17-31 samo naizgled nepovezano nastavlja s temom veličine kroz kontrakulturalno služenje „malenima“, ali ovaj put iz druge perspektive. Po ljudsku, „veliki“ nemaju automatsko pravo na Božju naklonost. Taj se odlomak može podijeliti u dvije cjeline. Prva je dijalog s bogatašem (Mk 10, 17-22), druga je Isusovo učenje o opasnosti od bogatstva (Mk 10, 23-31). Gledajući književni kontekst, čini se da je tekst o djeci i njihovu ulasku u kraljevstvo Božje povezan s mladićem koji želi „baštiniti vječni život“. Tekstovi koriste različite sintagme – kraljevstvo Božje, vječni život, spasenje – kako bi izrazili sličan koncept eshatološkog zajedništva s Bogom. Ti će se termini morati podrobnije istražiti kako bi se ta povezanost mogla jasnije vidjeti. Intrigantno je i to kako djeca imaju pristup, a ovaj, naoko savršen i u društvu visoko pozicioniran muškarac ostaje bez tog blagoslova. Zanimljiva je pritom i reakcija učenika, koja se i opet očituje u zaprepaštenju i zbuđenosti: „Tko se onda može spasiti?“ (Mk 10, 27).

Ako se uoči ta povezanost Mk 10, 13-16 sa Mk 10, 17-27, valja pogledati i u kakvom je odnosu odlomak sa sadržajem koji prethodi. Tu je povezanost teže vidjeti, ali opet pomaže termin „kraljevstva Božjega“, koji se u kontekstu nalazi najprije u Mk 9, 1. Time se Mk 10, 13-16 pomiče gotovo u središte rasprave o pravoj naravi Mesije, koja je karakterizirana trostrukom najavom muke (Mk 8, 31; 9, 30; 10, 32), te na taj način i spada u širu raspravu o učeničkom nerazumijevanju prave naravi kraljevstva Božjega, koje proizlazi iz te „slabosti“, a koje će, ipak, neki vidjeti kako je „došlo sa silom“ (Mk 9, 1). Kad se perikopa o Isusu i djeci tako uokviri, lako se prepozna i na koji način prethodne perikope (unutar narativa o trostrukoj najavi Isusove smrti) pomažu razumijevanju Mk 10, 13-16. Najprije treba zamijetiti da Isus svojim trostrukim naviještanjem smrti tri puta ponavlja učenicima teško prihvatljivu lekciju. Narav kraljevstva Božjega i kriteriji za ulazak u nj u potpunoj su suprotnosti s ljudskim predajama i očekivanjima. Kraljevstvo se Božje ne zarađuje i ne kupuje, kao što se zarađuju i kupuju pozicije moći u svijetu. Isusova je pouka prava mala pedagoška učionica: nakon teške i neshvatljive lekcije – da „Sin čovječji treba trpjeti, da će ga glavari svećenički i književnici odbaciti, te da će biti ubijen i da će uskrsnuti poslije tri dana“ (Mk 8, 31) i zahtjeva da i oni koji ga slijede trebaju uzeti „svoj križ“ i upustiti se u istu opasnu avanturu (Mk 8, 34 – 38) – Isus u perikopi o preobraženju (Mk 9, 2-13) učenike najprije poziva da vide konačan ishod takvog poniženja, a zatim još jednim egzorcizmom biva potvrđena Isusova jedinstvena, božanska moć (Mk 9, 14 – 29).

1.2. Velik je tko prima malene

Mk 10, 13-16 spada u drugi krug Isusovih instrukcija o naravi kraljevstva Božjeg, nakon druge najave patnje i smrti. Nakon što je Isus drugi put najavio svoju smrt, učenici „nisu razumjeli toga govora, a bojali su se pitati ga o tome“ (Mk 9, 30-32). Da skrenu misli od onoga što zvuči zlokobno, a što oni ne razumiju, raspravljali su o svojoj veličini, tj. o tome „tko je među njima najveći“ (Mk 9, 34). Ta ih je tema zaokupljala, jer vidimo kako se ista priča ponavlja u Mk 10, 35-45. Moguće je čak da je to potaknula i sama Isusova riječ o veličini, koju oni nisu razumjeli (Mk 10, 31). U Markovu se evanđelju često stječe dojam da učenici ne razumiju što im Isus govori. I ovdje, nakon što je već jednom didaktički među učenike stavio dijete da im objasni kako se prima Boga (Mk 9, 37), učenici se u Mk 10, 13 nalaze u situaciji da primijene ranije naučenu lekciju, ali zakazuju. Dolaze im djeca, a oni ne prepoznaju da su stavljeni na test. Budući da je lekcija bila prekinuta nekim drugim sadržajima – o tome da ne radi svatko „protiv nas“ tko nije u našoj skupini; da je čaša vode žednome vrijedna nebeske plaće; da je onome koji „na grijeh navede“ nekoga od „malenih“ bolje da mu o vrat objese mlinski kamen i bace ga u more; da im je zbog „okorjelosti srca“ Mojsije dopustio razvod, ali da oni koji se razvede čine preljub – dakle, budući da je lekcija bila prekinuta, oni su zbog svih novih tema već zaboravili „malene“ i kraljevstvo Božje. Sad su neki Isusu dovodili malu djecu, a učenici ne prepoznaju da naučeno valja primijeniti na njih. Valjalo je „male“ primiti. Valjalo je „malima“ dati čašu vode, taj „blagoslov“ koji im je trebao, a učenici se u tome nisu iskazali.

1.3. Nepodobnost „velikih“

Isus ih nastavlja učiti, ovaj put zgodom o bogatašu koji, začudo, uza sve svoje zasluge, ne može ući u kraljevstvo Božje (Mk 10, 17-27). Taj je bogataš dotrčao k Isusu pa ga Matej (Mt 19, 20) i Luka (Lk 28, 23) s pravom identificiraju kao „mladića“. Za učenike, upravo bi tako trebao izgledati čovjek dostojan vječnog života. Oni štite Isusa i od žena i djece, jer veliki ne trebaju biti uznemiravani od malenih. Tog, pak, čovjeka kvalificiraju ugled i bogatstvo pa onda i njegovo moralno življenje. No Isusov razgovor s njime razotkriva da je mladićevo srce ipak, uza sve izvanjske napore, daleko od Boga. Prvo, on je nesvjestan titule koju je pripisao Isusu – „dobri“. Isus ga upozorava na izbor riječi. Čovjek je doista izabrao pravu riječ, ali ne razumije da se sam obraća Bogu, koji je jedini „dobar“. William Lane primjećuje da je sintagma „učitelju dobri“ bez presedana u

židovskim izvorima te ju treba razumjeti kao iskreno mladićevo divljenje Isusu. I njegov zahtjev za nasljeđivanjem kraljevstva Božjeg nosi određeni bogoštovni kontekst – konačno, pristup kraljevstvu Božjem može imati samo Bog.¹⁰ Zato je pitanje koje mladić ima za Isusa, u neskladu s njegovim ponašanjem. Kako bi bilo koji čovjek uopće mogao stati pred Boga sa zahtjevom da naslijedi kraljevstvo Božje? Kako netko može sam zaslužiti vječni život? Da bi se otkrile nakane srca i mladićev pogrešan stav, Isus pred njega stavlja iskušenje: „Hajde prodaj sve što imaš, podaj siromasima i imat ćeš blago na nebu“ (Mk 10, 21). Rezultat je porazan, to vide i učenici. Bogataš je više volio svoje bogatstvo nego vječni život, a Isus zaključuje da je lakše devi proći kroz „iglene ušice“¹¹ negoli bogatašu ući u kraljevstvo nebesko. Kraljevstvo se nebesko ne zaslužuje ljudskim bogatstvom i ugledom, ali ono često ljudima zasljepljuje oči za duhovnu stvarnost.

No ne treba čovjek biti bogat da bi bio slijep. I učenici, iako obični ribari, pa stoga na rubu siromaštva, funkcioniraju po istom uzorku. I oni misle da se u kraljevstvo ulazi zaslugama, a zasluge su vezane za ono što čovjek ima pa stoga i jest. Ne razumiju Isusu tešku riječ o bogatašima i ostaju zaprepašteni. Ako taj pravednik i tako važan pripadnik Božjeg naroda, čija se blagoslovljenost vidi u društvenom statusu, velikom bogatstvu i moralnom življenju, nije dostojan vječnog života, „tko se onda može spasiti?“ (Mk 10, 26). To je retoričko pitanje jer je logičan odgovor za učenike da nema mogućnosti ni za koga ako takav predstavnik ljudske dobrote ne ispunjava uvjete. No Isusov je odgovor ipak pozitivan: „*Bogu* je sve moguće!“ Bez obzira na okolnosti, postoje, doista, stvarni pretendenti na kraljevstvo Božje, ali oni su učenicima nevidljivi jer nisu razumjeli lekciju: „Mnogi prvi bit će posljednji, a mnogi posljednji bit će prvi“ (Mk 10, 31).

¹⁰ Lane, *Mark*; st. 364.

¹¹ Bilo je pokušaja da se „iglene ušice“ protumači kao vrata u Jeruzalemu na koja su deve samo na koljenima mogle proći, no to je tumačenje pogrešno, jer dovodi do pogrešnog zaključka – naime, da je moguće bogatašu proći kroz vrata neba, ali na koljenima. J. Calvin komentira da se prije radi o pogrešci u prijenosu jer „kamilon“ (a ne kao u tekstu „kamelon“) znači sidreno uže, pa je usporedba mnogo povoljnija: možda bi netko mogao provući uže kroz iglenu ušicu, ali ne i bogataš ući u vječni život. Tako već G. F. Maclear. *Cambridge Bible for Schools and Colleges: Mark*. CUP, 1893. Online: <https://biblehub.com/commentaries/cambridge/mark/10.htm>, pristupljeno 3. 6. 2020.

1.4. Kraljevstvo Božje

Cjelina u koju spada Mk 10, 13-16 je, dakle, povezana s temom naravi kraljevstva Božjeg te obilježjima i ponašanjem onih koji mu pripadaju. Poteškoća učenika da shvate narav kraljevstva Božjeg mora se povezati s njihovim povijesnim iskustvom djece i bogataša. Ako se istraži status djece u prvome stoljeću u rimskoj Palestini, vidi se da ona i nemaju status, tj. da su na marginama društva i njihova je budućnost neizvjesna. Drugi su imali potpunu vlast nad njihovim životom i smrću. Djeca ničim nisu mogla pridonijeti svom životu, a u ovom slučaju čak nisu mogla doći Isusu sama, nego su ih drugi donosili Isusu. Učenici nisu mogli razumjeti zašto Isus izjavljuje da „takvima pripada kraljevstvo Božje“ (Mk 10, 14). Karakterizacija djece kao primatelja Božjega kraljevstva suprotna je njihovom marginaliziranom statusu, ali je u skladu sa širom temom Markova evanđelja: ništa nije kako se čini na prvi pogled. Treba „dobro gledati“ i vidjeti i „dobro slušati“ i razumjeti (Mk 4, 12-13). I Isus je otajstveni Mesija koji na scenu ulazi neprepoznat (Mk 1, 9-10), biva ponižavan sve do smrti, i tek u tome konačno prepoznat: „Uistinu, ovaj čovjek bijaše sin Božji“ (Mk 15, 39).

France naglašava da „dok je bez sumnje Isus junak ove priče, Marko se trudi prikazati ga kao neprepoznatog, odbačenog, čak i poniženog i kontinuirano iznevjeravanog, odbačenog čak i od najvjernijih drugova, te na kraju žrtvom neprijateljski nastrojenog ustroja“. Dodaje zatim, citirajući Zuntza: „Da se ova priča čita izvan kršćanskoga konteksta... ona bi zacijelo bila priča o herojskom neuspjehu.“¹² Ali France zaključuje da upravo tako Marko portretira „drugost“ kraljevstva Božjega i njegovog glavnog protagonista.¹³ Bogataš koji misli da razumije Isusov poziv, ne razumije uvjete nasljedovanja Isusa, pa ni vlastito pitanje kako ući u život vječni. Istu pogrešku čine i učenici, i to unatoč dotadašnjem Isusovom poučavanju. Isus, mimo svih njihovih očekivanja, zove k sebi djecu i prihvaća ih te ide toliko daleko da ih koristi i kao primjer kojemu i učenici trebaju težiti. Da bi ušli u kraljevstvo Božje, učenici trebaju postati poput male djece. Ne trebaju odrasli, kako se to nekad pretpostavlja, postati djetinjastima, da bi mogli primiti kraljevstvo.¹⁴ Tekst, konačno, ne adresira djecu niti je upućen djeci. Jasno je da odrasli dobivaju poduku, a da je predmet poduke u djeci, tj. nešto u njihovu statusu, a ne u njihovoj biti.

¹² R. T. France, *The Gospel of Mark*. Eerdmans, Grand Rapids, 2002.; st. 7.

¹³ France; st. 7.

¹⁴ Rienecker; st. 184.

2. POVIJESNI KONTEKST Mk 10, 13-16

Da bi se vidjelo kako Isus djecu kao primatelje kraljevstva Božjega koristi kao model za poduku o veličini, nužno je pobliže pogledati povijesni kontekst, te rekonstruirati, koliko je to moguće, status djece u društvu.

2.1. Položaj djece u antici i implikacije za Mk 10, 13-16

Prvo, tu je pitanje stava o djeci, koji je teško utvrditi. U teologiji se još uvijek često čuju stavovi koje je istaknuo francuski povjesničar Philippe Ariès u svojoj knjizi iz 1960. *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime*.¹⁵ Djeca su u antici imala status koji ni približno nije bio sličan suvremenom, u kojem se vidi njihov potencijal i otvara prostor za njihovu igru. Smatralo ih se glupima i nepoučljivima. Dokle god nisu privređivala, smatralo ih se i beskorisnima ili, kako kaže Burke, „glupima, hirovitima i svadljivima“¹⁶, a njihov je potencijal bio moguće tek u smislu nasljednika. Aasgaard, međutim, naglašava da je teško procijeniti stavove odraslih,¹⁷ a napose roditelja, prema djeci, s obzirom da se u obzir mora uzeti pluralnost pristupa. No ipak je moguće nazrijeti da je bilo odraslih koji su razumjeli djecu i suosjećali s njima. Doista je teško zamisliti da majke nisu i tada voljele svoju djecu, ali su opći uvjeti života djece uglavnom bili izvan majčinih odluka. Craig Keener zato sugerira da su i u antici djeca bila voljena, ali su bila društveno nemoćna.¹⁸ Iako su

¹⁵ Ariès, Philippe *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime*, Éditions du Seuil, Paris, 1975.; 1 izd. 1960.

¹⁶ Tony Burke, *De infantia Iesu Thomae Graece*. CCSA 17. Turnhous: Brepols, 2010.; 248.

¹⁷ Koristan članak u tom smislu je Reider Aasgaard, „Children in Antiquity and Early Christianity“, u: *Familia* (2006.) 33; str. 23-46, koji daje i pregled literature, kao i metodološke teškoće u pogledu procjene društvenog stanja djece, te naglašava da je nužno vidjeti spektar pristupa. Npr. djeca se, čini se, negativnije prikazuju u književnim negoli u epigrafskim izvorima. I u Novome zavjetu čini se da se djeca više cijene u evanđeljima nego u poslanicama“ (st. 30). Ali i „... na djecu se često gleda kao na nedovršena ljudska bića, kao odrasli koji će tek postati. Vrhunac čovječanstva bio je odrastao, zreo muškarac. To je bilo mjerilo prema kome su se mjerila djeca i svi ostali i postavljalo je uvjete kako se ponašalo prema djeci i kako ih se odgajalo. Zato ideal za formaciju djece nije bio da im se da prostora za igru ili da se potiče njihova kreativnost (usp. suvremeni ideali), nego da ih se pripremi za njihove odgovornosti u odrasloj dobi, tj. za domaćice ili za muškarce s određenim zvanjem“ (str. 32).

¹⁸ Craig Keener, „Family and Household“ u *The IVP Bible Background Commentary: New Testament*. Intervarsity Press, Downer's Grove, 1993.; str. 353-368; str. 357-358.

u židovskom društvu, sukladno rabinskoj predaji, žene, maloljetna djeca i robovi imali sličan društveni status, tj. bili su bez prava na posjed ili prava na raspolaganje vlastitim tijelom,¹⁹ status je djece ipak bio malo povoljniji u Palestini, i to zbog biblijskog stava da su djeca Božji dar (npr. Ps 127, 3). To, međutim, nije nužno popravljalo opće gledišta da su beskorisna.

Kad se zbroji Isusova ljutnja, njegov ukor i učeničko „zaustavljanje riječima“ onih koji su mu donosili djecu, prepoznaje se stav sukladan gore opisanim društvenim normama okruženja. Učenički se stav nije promijenio zbog učenja koje im je Isus ranije razložio. Kad je, kao odgovor na njihovu raspravu o tome „tko je najveći“ među njima, Isus među njih postavio dijete, rekao im je da njega, Isusa, primaju ako primaju malene (Mk 9, 36-37). Iako su bili posramljeni („šutjeli su“ Mk 9, 34), to na njih nije ostavilo dovoljno dubok dojam. Kad su naišli na priliku da se iskažu kao oni koji primaju Isusa i „onog koji je“ njega „poslao“ (Mk 9, 37), oni su pokazali da nisu mogli ili nisu htjeli razumjeti.

S druge strane, upravo je nizak status djece, njihova ranjivost i sklonost bolestima i nesrećama²⁰ bio možda i razlog zbog kojeg su „neki“ željeli svoju djecu donijeti Isusu. Majke, prije svih, koje svoju djecu vole i koje kao primarne skrbnice brinu za njihovu dobrobit, uvijek nekako žele preduhitriti bolesti i nedaće s kojima se djeca susreću i koje im prijete. Biblijski tekst poznaje, dakako, i očeve koji su u opasnoj situaciji dolazili Isusu radi svoje djece, npr. Jair (Mk 5, 21-43) ili kraljev činovnik (Iv 4, 43-54), a Lane napominje kako je moguće da su i starija djeca donosila mlađu, na što upućuje zamje-

¹⁹ Catherine Heszer, „Women, Children, and Slaves in Jewish Law“, u: Pamela Barmash ur. *Oxford Handbook of Biblical Law*; OUP, Oxford, 2019.; st. 490-503.

²⁰ Christian Laes, „Children and Accidents in Roman Society“, u: *Ancient Society* (2004.) 34, str. 157-170, smatra da, iako su podaci o životu djece u antici rijetki, ipak se posredno, na temelju drugih dokumenata, mogu rekonstruirati opasnosti koje su im prijetile, a nije ih bilo malo. Tako Tomino evanđelje Isusova djetinjstva donosi nekoliko čudesnih, ali životnih priča, kao onu o dječaku Isusu koji iscjeljuje svog brata kad ga je ujela otrovnica (st. 155); zatim na temelju podataka o slučajnoj smrti djece u njihovu okruženju (životu u kući, školi i u gimnaziji) pokazuje kako je krhak bio njihov život. „S moje točke gledišta, antičko društvo nije smatralo da bi smrt djeteta roditelje pretjerano iznenadila... Naravno, ljudi su znali da djeca ne bi trebala umirati prije svojih roditelja, ali su bili navikli vidjeti takve događaje u svojim obiteljima i susjedstvima vjerojatno češće nego samo jednom u životu“ (st. 156). Prema podacima koje navodi djeca su padala s ljestava, drveća, krovova kuća, gimnastičkih sprava, utapala su se u moru, bila napadnuta od domaćih životinja (st. 157); djeca su vrlo mlada radila poslove na kojima su mogli stradati, npr. u vožnji kola (158); nerijetko su se utapala ili stradavala od vatre, škorpiona i zmija (str. 160-161).

nica u Mk 10, 14: „Ne priječite *im*“.²¹ Isus je slovio kao iscjelitelj i čitatelji Markova evanđelja dosad su već vidjeli i na drugim primjerima da je iscjeljenje bilo prvi razlog zbog kojeg su ljude dovodili Isusu. Isus je dotaknuo gubavca i on je odmah bio očišćen (Mk 1, 41). Isus je Petrovu punicu uhvatio za ruku i groznica ju je odmah pustila (Mk 1, 31). Četvorica su uzetog spustili kroz krov kuće i on je odande otišao noseći svoju postelju (Mk 2, 12). I Jairovu je kćer uhvatio za ruku te je ona oživjela (Mk 4, 41). No Mk 10, 13-16 ne spominje bolesti niti strah od njih. Tekst govori da su djecu dovodili Isusu da ih dotakne, a da je Isus djecu „zagrlio i blagoslivljao stavljajući na njih ruke“ (Mk 10, 16).

2.2. Što je to blagoslov?

Druga je tema, iz povijesnoga konteksta ove zgrade, blagoslov. Blagoslov je neka vrsta dobrog proročanstva za život djeteta, pa i odrasle osobe. *εὐλογέω* ili, još snažnije, *κατευλογέω* (Mk 10, 16) doslovno znači „nešto dobro govoriti“, ali i „prinositi“ na posvećenje Bogu.²² Zato je blagoslov bio uobičajena praksa u starim narodima i pridavalo mu se veliko značenje. I u Bibliji je polaganje ruku poznat način blagoslova.²³ U Postanku već praoci blagoslivljaju svoju djecu. Noa je blagoslovio Šema i Jafeta (Post 9, 26 – 29), Izak Jakova (Post 27, 26-29), a Jakov je blagoslovio svoje potomke (Post 48, 1-49, 27). U Br 6, 22-26 nalaže se svećenicima da blagoslivljaju Izraelce, na što Bog obećava: „I ja ću ih blagosloviti.“ Takvi su tipovi duhovnih riječi bili važni u židovskoj vjeri. Prema Mojsijevu zakonu svako muško prvorodenče trebalo je posvetiti Gospodinu²⁴ (Izl 13, 1. 12). U Lukinu evanđelju 2, 22-34 Marija i Josip tako prikazuju Isusa. Prvorodeni su sinovi kao nasljednici Božjega naroda trebali biti prikazani Jahvi, a on je na njih obećao prenijeti svoja obećanja. U Br

²¹ Iz grčkog. Osobna zamjenica *αὐτά* odnosi na *τά παιδιά*. Lane, 359.

²² „*εὐλογέω*“ *Theyer*, dostupno online: <https://biblehub.com/greek/2127.htm>, pristupljeno 3. 6. 2020.

²³ J. R. Edwards, *The Gospel According to Mark*. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 2002; str. 308.

²⁴ Blagoslov i posvećenje povezani su, iako nisu i istoznačni. Posvećenje prati blagoslov, ali blagoslov ne mora uvijek pratiti posvećenje. Vidi Jacques Guillet, „Blagoslov“, u: Xavier Léon-Dufour, ur. *Rječnik biblijske teologije*. KS, Zagreb, 1980.; str. 53-63; „Najčešće je Bog onaj koji blagoslivlja, i iz njegova blagoslova uvijek izbija život... Stoga su samo živa bića podesna da ga prime; neživi se predmeti određuju za službu Bogu, njegova ih prisutnost posvećuje, ali ih ne blagoslivlja“ kao živa bića (str. 55). S druge strane, posvećenje ljudi za Boga i službu Bogu može biti blagoslov ili rezultat blagoslova.

6, 22-27 zapisan je tzv. svećenički blagoslov, koji je Bog predvidio da se redovito izriče nad svim Izraelcima – nad „djecom Izraelovom“ (Br 6, 26), te se tako i danas u židovskim kućama priziva blagoslov na djevojčice i dječake u predvečerje šabata. Marko u 10, 16 koristi hapakslegomenon *κατευλογέω* (doslovno: blagoslivljati odozgor) umjesto samo *ευλογέω*, možda time naglašavajući upravo da Isus od Boga očekuje pomoć za djecu.

Ne možemo znati što su od tog bogatog značenja točno očekivali „neki“ koji su dovodili djecu Isusu. Iz konteksta se ne da jasno razaznati kakvu su sliku imali o Isusu i zašto bi smatrali da bi njegov dodir nešto značio za njihovu djecu. Marko je njihov motiv, „da ih se dotakne“ (Mk 10, 13), opisao riječju *ἅπτω / ἅπτομαι*, tj. „dotaći, dohvatiti“.²⁵ U klasičnom, starom komentaru M. Henry uočava kako ti „neki“ očekuju nešto malo za svoju djecu, a Isus čini više nego što su oni mogli poželjeti. Njihova je molba možda bila samo običan dodir, možda kao neki autogram poznate osobe, ne bi li se, kad odrastu, djeci moglo reći: „I vas je taj Isus dotaknuo.“ Kontekst evanđelja u kojemu Isus ostaje zagonetan i neprepoznat kao Božji Sin, možda i ne dopušta neki vjernički uvid u njegove motive, ali Isus iznenađuje sve prisutne kad se zauzima za djecu, kad ih uzima u naručje i grli ih. Henry to povezuje s Izaijom 40, 11 i smatra da tim činom Isus ispunjava Pismo, koje govori da će Gospodin u ruke uzeti jaganjce i brižljivo ih njegovati.²⁶ Na taj bi način to bio još jedan pokazatelj Isusove božanske osobnosti, ali i božanske brige koju prima svatko tko mu dolazi. Nitko to ne može zaslužiti. To je jednostavno narav dobrog Boga. Tako i Rienecker zaključuje: „Prihvatanje u kraljevstvo Božje ne događa se nekim ljudskim postignućem, nego je dar koji dolazi od Boga.“²⁷

No unutar ove perikope i pod svjetlom povijesnih datosti važno je imati na umu da je primarni dojam koji tekst ostavlja - naglasak na Isusovoj drugosti, koja je u sukobu s normama vremena i očekivanjima ljudi, pa i učenika. Taj je dojam zapravo najavljen, kako smo vidjeli, u Mk 9, 36-37, gdje je Isus objasnio svojim učenicima da onaj tko kao on prima malo djeteta, prima i Boga, koji je poslao

²⁵ “ἅπτω“, u: *Theyer*. Dostupno online: <https://biblehub.com/greek/680.htm>, pristupljeno 3. 6. 2020. U mediju, taj glagol znači “prikvačiti se za koga”.

²⁶ “Mk 10:16” u Matthew Henry, *Complete Commentary on the Whole Bible Vol. V*. World Bible Publishers, Iowa Falls, 1721; dostupno online <https://biblehub.com/commentaries/mhew/mark/10.htm>, pristupljeno 3. 6. 2020. on je premašio očekivanja ovih roditelja; oni su ga molili da ih se dotakne, a on je učinio više...”

²⁷ Rienecker, st. 184.

Isusa. Ondje je bio početak lekcije o poniznosti, koju učenici baš i nisu čuli niti razumjeli, kako se čini iz Mk 10, 13-16.

2.3. Kraljevstvo Božje, vječni život i spasenje

Čitanje konteksta (Mk 9, 36-10, 31) nameće određenu srodnost među terminima „kraljevstvo Božje“, „vječni život“ i „spasenje“. To je ono što se traži i dobiva od Isusa. Početni Isusov govor, nakon što je prvi put najavio svoju muku u Mk 8, 31-32, poziva Isusove sljedbenike da se odvaže na put „križa“, tj. da svaki „uzme svoj križ“ i „slijedi“ Isusa. U tom kontekstu Isus i spominje „kraljevstvo Božje“ kao nagradu za one koji se tako odreknu svojega života: „ima nekih ovdje nazočnih koji sigurno neće umrijeti dok ne vide kraljevstvo Božje koje je došlo sa silom“ (Mk 9, 1). Tema se pojavljuje i u Mk 9, 42-50, kad Isus poučava o tome da oni koji služe „jednom od ovih malenih“ i paze da ih ne sablazne, imaju za plaću „život“ (Mk 9, 43-45), odnosno ulazak u „kraljevstvo Božje“ (Mk 9, 47). Čitano uz taj redak, ovaj u Mk 10, 15: „Zaista vam kažem, tko ne primi kraljevstvo Božje kao malo dijete, taj sigurno neće ući u nj“, ima više mogućnosti prevođenja, ovisno o tome kako se razumije prilog „kao“. Iako se na prvu čini da Isus potiče ljude da prime kraljevstvo Božje „dok“ su još djeca,²⁸ takav je prijevod neovisan o književnom kontekstu. Isus nikako ne misli da kraljevstvo Božje ne mogu primiti odrasli. Kao i u hrvatskome, i grčki „kao“ ima druge mogućnosti, a kontekst nameće da se prevodi ili „kao što ga prima dijete“ ili čak „kao što se prima dijete“. Prva je mogućnost popularna kod tumača i predlaže da tekst znači da se odrasli moraju ugledati na djecu, budući da ona posjeduju određene karakteristike ili kvalitete koje bi odrasli trebali oponašati kako bi zaslužili kraljevstvo Božje i u nj ušli. Druga je manje popularna, ali je nameće prethodna rasprava o „ovim najmanjima“ (Mk 9, 42): Isus doista misli da ponašanje prema najmanjima ukazuje na nečiju pripadnost kraljevstvu Božjem.

Kraljevstvo Božje (u Evandelju po Mateju pretežito „kraljevstvo nebesko“), vječni život ili život općenito pojmovi su koji se u teologiji najčešće tumače eshatološki, tj. kao „nebo“, kao neka stvarnost koja pripada budućoj Božjoj intervenciji u ljudsku povijest. I u Mk 9 i Mk 10 ti termini imaju takav karakter. No kraljevstvo je Božje u Novome zavjetu mnogo širi pojam od „neba“ i, posebno, ono nije ni vremenski ni prostorno omeđeno na vječnost. Ono je duhovna stvarnost koja je već nastupila Kristovim prvim dolaskom. Isus govori u Mk

²⁸ To je posebno zastupljeno u crkvama koje krste malu djecu; npr. *Katekizam Katoličke crkve*, 1244; 1261.

1, 5: „Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje!“ Glagol ἤγγικεν (od ἐγγίζω, „približiti se“) je u perfektu, koji u grčkome ima značenje dovršenosti, tj. ako se „ispunilo vrijeme“, onda je kraljevstvo Božje u Isusu već ovdje, njegovi su učinci već vidljivi i mogu biti prepoznati ovdje i sada.²⁹ Time je kraljevstvo Božje vremenski neomeđeno i ne pripada samo „budućnosti“ nego je kao takvo već prisutno ovdje na zemlji, kao duhovna stvarnost koja se očituje u Kristu, ali i u onima koji ga primaju. Dakako, iako je kraljevstvo Božje ovdje, ono nije od ovoga svijeta i u nj se ne ulazi automatizmom. Čovjek to kraljevstvo treba prihvatiti, a neki glede toga prihvaćanja imaju velikih poteškoća, baš kao bogataš koji ulazi u priču u Mk 10, 17-22, dakle, odmah nakon perikope o blagoslovu djece. Teškoća se nalazi u tome što je narav kraljevstva Božjeg za ljude kontraintuitivna. Veličina se u tom kraljevstvu mjeri drugim kategorijama negoli u svijetu, gdje novac i vlast određuju status. U kraljevstvu su Božjem vrijednosti – u usporedbi sa svijetom – postavljene naglavce: ondje „maleni“ imaju veću vrijednost od „velikih“, a oni koji služe najmanjima, imaju pristup najvišim mjestima (Mk 10, 42-45).

3. REDAKCIJSKA KRITIKA: KAKO MATEJ I LUKA TUMAČE Mk 10, 13-16

Dosad se dalo vidjeti kako u Markovu evanđelju Mk 10, 13-16 stoji kao ispit koji učenici moraju položiti na temelju Isusova učenja o drukčijoj naravi kraljevstva Božjeg i kriterijima za ulazak u nj, koji su u neskladu s ljudskim očekivanjima. Važno je primijetiti da je Isus tu lekciju počeo tako što je najavio svoju muku i smrt (Mk 8, 31-33). Petar svojim „odvraćanjem“ Isusa od takve sudbine (Mk 8, 32) zapravo pokazuje tipičan stav nerazumijevanja, koji će se vidjeti i u stavu učenika prema malima i prema velikima. Patnja i smrt nikako nisu dio scenarija koji se povezuje s kraljevstvom Božjim. Patnja se suviše lako identificirala s Božjom kaznom, a blagostanje s Božjim blagoslovom (usp. Iv 9, 2). Kao i kod ostatka svijeta – židovskog i poganskog – u učeničkim su glavama „veliki“, a ne „mali“ oni koji baštine Božje kraljevstvo. Zemaljska veličina i njezino mjesto u

²⁹ Vidi npr. Chrys C. Caragounis, „Kingdom of God/Heaven“, u: Joel B. Green, Scott. MacKnight, I. Howard Marshall, *Dictionary of Jesus and the Gospels*. IVP, Downers Grove, 1992., str. 417-430; 420. Vidi i Raymond Deville i Pierre-Marie Galopin, „Kraljevstvo“, u: Xavier Léon-Dufour, *Rječnik biblijske teologije*. Zagreb: KS, 1980.; str. 440-449; str. 445-447.

kraljevstvu Božjem u središtu su njihova zanimanja, i to tako da ne vide i ne čuju Isusovu poduku.

Matej svoje evanđelje postavlja drukčije negoli Marko, i dodatnim perikopama razdvaja priču o „najvećima“ u kraljevstvu nebeskom (Mt 18, 1-10) od perikope o blagoslivljanju djece (Mt 19, 1-15). Na taj je način ono što je kod Marka test za učenike o „veličini“ u kraljevstvu Božjem, na kojem oni i padaju, otupljen. Tako, kao najbliži književni kontekst, perikopa o djeci i kraljevstvu nebeskom upada u „različite pouke“ – kako to predlažu Rupčićevi podnaslovi – zajedno s učenjem o „nerazrješivosti ženidbe“, o „djevičanstvu“ i, na kraju, o „blagoslovu djece“ (Mt 19, 1-15, iako tekst uopće ne spominje blagoslov). U Matejevu se književnom kontekstu perikopa o Isusu koji blagoslivlja djecu čita kao da se na jedno mjesto skupilo neko Isusovo učenje o obiteljskim strukturama. I perikopa sama ponešto je skraćena u usporedbi s Markovom, s dodatkom nakane „nekih“ koji su mu donijeli dječicu: Oni koji su donosili djecu, očekivali su od Isusa „da se pomoli“ za njih (Mt 19, 13). Matej situaciju prenosi u tri rečenice, ali izostavlja Markovu rečenicu: „Kad to vidje Isus, razljuti se“, pa je tako dvostruku opomenu „Pustite!“ i „Ne priječite!“ djelomično otupio. Matej je tako svojim uređivanjem Marka učenike maknuo iz središta pozornosti, a u nj smjestio Isusa i njegov milosrdni stav o djeci. „Jer takvima pripada kraljevstvo nebesko“ kod Mateja je samo usputna primjedba, baš kao što je usputna i ova zanimljiva, i važna, zgoda u kontekstu Isusova novog niza učenja. Matejev Isus kao da usputno polaže ruke na djecu. Ne uzima ih u krilo, ne grli ih, ne provodi vrijeme s njima i ne blagoslivlja ih. *κατευλογέω* je, pak, u Mk 10, 16 u imperfektu, a on označava trajnost radnje. Isusu se, u Markovu evanđelju, ne žuri dalje. On sebi uzima vremena za djecu. Matejev aorist, s jedne strane, označava kratku, jednokratnu radnju. S druge, *ἐπιτίθημι χειρας* moguće je predstaviti i kao neki usputni dodir – kao kad se velikodostojnici rukuju s ljudima koji im kliču niz ulicu. Ništa više, dakle, negoli što su (u Marka) tražili oni koji su donosili djecu. Zaključno bi se moglo reći kako Matej redigiranjem Marka skida pozornost s učenika i njihova propalog ispita, ali zadržava perikopu o djeci da pokaže Isusovo smilovanje. Za njega je milosrđe prema malenima važno učenje. Ideja o primanju kraljevstva Božjega „kao malo dijete“, ovdje nije presudna. Sintagma: *τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν* – „jer takvih je kraljevstvo nebesko“ – ostaje kao samostojna crtica. Marko, kako se vidjelo, dodatno ima *ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν* – „tko ne primi kraljevstva Božjega kao malo dijete, taj sigurno neće ući u nj“ (Mk 10, 16). Matej bi svojim riječima i kraćenjem Marka zapravo istaknuo što smo rani-

je istaknuli kao opciju. Isus ne govori samo o djeci nego o „takvima“. Matejevi *τοιούτοι* dižu pogled na šire polje malenih. Rienecker, pozivajući se na Mt 18, 3 (i 4) zaključuje kako kod Mateja ulazak u kraljevstvo Božje ovisi o pokajanju na temelju dječjeg duševnog stava, tj. obratiti se od odraslih uvjerenja i Bogu pristupiti ponovo kao dijete: „To je pokajanje: okrenuti se i u stavu (prema Bogu?) ponovno postati kao dijete.“³⁰

Lukina je priča sličnija Markovoj, uz nekoliko sitnih dodataka. On napominje da su djeca, koju „neki“ donose Isusu, *τὰ βρέφη*, tj. vrlo mala djeca, dojenčad. Dok je u Marka Isus promatrao kako učenici brane da mu se donose djeca pa je reagirao, ovdje učenici promatraju kako se djeca donose Isusu i reagiraju na to. I Luka, kao i Matej, otupljuje oštricu žestoke opomene koju Isus upućuje učenicima kod Marka – jer se čini da ih poziva na stranu, a ne proziva ih javno. Napominje im u toj uputi da „takvima pripada kraljevstvo Božje“ te dodaje: „Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstvo Božje kao malo dijete, taj sigurno neće ući u nj“ (Lk 18, 16-17). Luka sasvim izostavlja polaganje ruku ili blagoslov (to podrazumijeva) i time skreće pozornost upravo na uvjete ulaska u kraljevstvo Božje. Pouka učenicima o veličini ovdje se sasvim izgubila, ostala je daleko u Lk 9, 46-48.

Gledajući uredničke zahvate Mateja i Luke, naravno, ako se prihvati većinsko mišljenje o Markovu prioritetu, odmah se primjećuje napor da se otupi oštrica Markova zahtjeva za kontrakulturom kakva vlada u kraljevstvu Božjem.³¹ Markov je izvještaj o toj zgodi najgrublji, s obzirom na učenike, i najnježniji, s obzirom na djecu. Time se još i pojačavaju kontrakulturalne vrijednosti kraljevstva Božjega, a ispit kojemu Isus izlaže učenike, i na kojemu će pasti, u fokus perikope ne stavlja djecu, nego učenike. Iako Isus izražava veliku nježnost prema dječici i tvrdi da je takvih kraljevstvo nebesko, ono o čemu se ovdje radi jest pouka učenicima o vrijednostima kraljevstva. Druga dvojica evanđelista taj tekst koriste kao opis kraljevstva Božjega, a ne kao Marko i kao poziv da se to Božje kraljevstvo već sada i ovdje živi, posebno s obzirom na malene.

³⁰ Rienecker, st. 184. Zagrada je autora članka.

³¹ Zanimljivo je u tome čitati neke tumače, poput Rieneckera, kojima je teška isključivost Isusovih zahtjeva. Naravno da postoje „bogati i mudri“ koji će ući u kraljevstvo Božje, ali ući će i „mali i ponizni“ (str. 183-184).

ZAKLJUČAK

I učenicima i mnoštvu u Markovu evanđelju Isusov je nauk o kontrakulturalnim karakteristikama kraljevstva Božjega u odnosu na njihove ideje o tome bio teško shvatljiv. Bilo im je teško nadići predrasude prema „malenosti“ malenih i „veličini“ navodnih velikih. Mogli bismo, iz povijesne kritike evanđelja, čak reći da je sklop Markove poruke promaknuo i urednicima Markova materijala, Mateju i Luki, ili im je u najmanju ruku bio nezgodan. U kontekstu pouke o nužnosti Mesijine patnje i smrti, učenici ipak trebaju i naučiti kako su načela kraljevstva nebeskoga drukčija od ljudskih očekivanja. Kraljevstvo Božje ne može se zaraditi vlastitim zaslugama, ako čovjek samo živi dobrim životom. Ono ne ovisi o materijalnim dobrima koje netko ima, pa ni o društvenom statusu. I Markova crkva treba razumjeti da Božje kraljevstvo djeluje po konceptu besplatnog dara, koji Bog daruje svojem stvorenju, baš kao što djeca primaju dobre darove od svojih roditelja. Bogu ispravno pristupaju samo oni koji su voljni primiti kraljevstvo Božje kao dar. Ništa u tome nije njihova zasluga – ni značaj, ni veličina, ni bogatstvo. Na snazi je samo milost Boga, koji ih prima u naručje i blagoslivlja ih, iako mu ništa ne mogu dati zauzvrat, baš kao ta mala djeca koju su donosili Isusu. Takvi, pak, prihvaćaju i kriterije kraljevstva, koji su suprotni očekivanjima svijeta, i po njima žive i sami prihvaćajući „malene“.

Takvo tumačenje sasvim diskreditira mišljenje koje se često učitava u tekst – da djeca imaju neku magičnu karakteristiku, koju odrasli moraju oponašati da bi ušli u kraljevstvo Božje,³² ili čak neku urođenu nedužnost (neki će, bez razmišljanja, reći i bezgrešnost), koja se navodno postupno gubi odrastanjem. Ako bolje teološki razmislimo, to bi bilo u posvemašnjem neskladu s učenjem o potpunoj ljudskoj grešnosti, a u neskladu je i s dječjim ponašanjem, koje je – kao što znaju svi koji se bave djecom – ipak i u biti već vrlo rano dokazano sebično i po tome *de facto* grešno, samo što ga mi, zbog ljubavi prema djeci i uzimajući u obzir nedostatak njihova iskustva, često ignoriramo i još češće uljepšavamo. Jedina karakteristika koja se u ovom tekstu traži za ulazak u „kraljevstvo Božje“, u „spasenje“ ili u „život“, potpuna je prepuštenost i ranjivost, što se vidi u statusu djeteta u svakom okruženju, a posebno u djeteta koje je odrastalo u razdoblju antike, djeci mnogo nesklonijem. Isus poziva svoje učenike u novu stvarnost zajednice, gdje su kao model učenja postavljeni ovi, koje svijet smatra „najmanjima“ i o njima nema nikakvo mišljenje pa ih odbacuje i omalovažava. Oni, pak, koji takve prima-

³² Rienecker, st. 184.

ju i koji se mogu dobrovoljno poniziti na njihovu razinu tako što se odreknu svega i sasvim se prepuste Božjoj ljubavi i milosrđu da im služe, primaju Krista, pa time i pripadaju Božjem kraljevstvu. Kao djeca koja su prepuštena roditeljima, oni razumiju da nema života osim po Božjoj milosti, za njih same i za druge. Oni zato mogu oponašati Krista u njegovu prihvaćanju patnje i smrti na križu za dobrobit „najmanjih“.

WHY AND HOW IS THE KINGDOM OF GOD FOR CHILDREN?
EXEGETICAL ACCOUNT OF MARK 10: 13-16

Abstract

This paper is an exegetical approach to Mark 10:13-16, where children become Jesus' object lesson in the instruction of adults about the nature of the kingdom of God. Jesus points out: 'for it is to such as these that the kingdom of God belongs' (10:14). The paper pursues the thesis that the kingdom of God belongs to people who understand its counter-cultural nature with regards to the world, by accepting and ministering to the "least." These are people who see themselves fully dependent on God, his love and his mercy – like children. The paper suggests that, in Mark, children have been the object in Jesus lesson, and help him confront adults with the nature of the kingdom of God. Jesus does not point to alleged innocence of children, which adults must mimic to enter God's kingdom. However, although this paper does not presuppose a child's 'salvation' on account of their innate innocence which adults have somehow lost, but should regain – as is often automatically understood from this text – indirectly it does concern the children. Pretenders to the kingdom of God should accept and bless the "little ones". The care for them is, namely, the first sign that a person belongs to the kingdom of God. (Prijevod K. Magda)

Key words: children, ministry, kingdom of God, blessing, church leadership

POPIS LITERATURE

- Aasgaard, Reider, „Children in Antiquity and Early Christianity“, u: *Familia* (2006.) 33; str. 23-46.
- Ariès, Philippe *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime*, Éditions du Seuil, Paris, 1975.
- Best, Ernst, *Mark: The Gospel as Story*. T & T Clark, Edinburgh, 1983.
- Tony Burke, *De infantia Iesu Thomae Graece*. CCSA 17. Turnhous: Brepols, 2010.
- Caragounis, Chrys. C., „Kingdom of God/Heaven“, u: J. B. Green, S. MacKnight, I. H. Marshall *Dictionary of Jesus and the Gospels*. IVP, Downers Grove, 1992., st. 417-430.
- Cole, Allen, *Marko*. Dobra vest, Novi Sad, 1984.
- Deville, Raymond i Pierre-Marie Galopin, „Kraljevstvo“, u: Xavier Léon-Dufour, *Rječnik biblijske teologije*. KS, Zagreb, 1980.; st. 440-449.
- Edwards, Jonathan. R., *The Gospel According to Mark*. Eerdmans, Grand Rapids, 2002.
- Erdman, Charles. R., *The Gospel of Mark*. Westminster Press, Philadelphia, 1966.
- Evans Craig. A. i Stanley. E. Porter *The IVP Bible Background Commentary: New Testament*. Intersity Press, Downer's Grove, 1993.
- France, Robert. T., *The Gospel of Mark*. Eerdmans, Grand Rapids, 2002.
- Green, Joel. B. i Scott. MacKnight, I. Howard. Marshall, *Dictionary of Jesus and the Gospels*. IVP, Downers Grove, 1992.
- Henry, Matthew, *Complete Commentary on the Whole Bible Vol. V*. World Bible Publishers, Iowa Falls, 1721.; dostupno online <https://biblehub.com/commentaries/mhcw/mark/10.htm> pristupljeno 3.6.2020.
- Heszer, Catherine, „Women, Children, and Slaves in Jewish Law“, u: P. Barmash ur. *Oxford Handbook of Biblical Law*; OUP, Oxford, 2019.; st. 490-503.
- Keener, Craig, „Family and Household“, u: C. A. Evans i S. E. Porter *The IVP Bible Background Commentary: New Testament*. Intersity Press, Downer's Grove, 1993.; str. 353-368;
- Laes, Christian, „Children and Accidents in Roman Society“, u: *Ancient Society* (2004.) 34, str. 157-170.
- Lane, William L., *The Gospel of Mark*. Eerdmans, Grand Rapids, 1974.
- Léon-Dufour, X., *Rječnik biblijske teologije*. KS, Zagreb, 1980.
- Magda, Ksenija, 'Jer se bojahu', u: *CUS* (2013.) 48/1, str. 7-27.
- Raymond Brown, *Uvod u Novi zavjet*. KS, Zagreb, 2008.
- Rienecker, Fritz, *Das Evangelium des Markus*. Brockhaus, Wuppertal, 1962.
- Schmidt, Karl. L., *Der Rahmen der Geschichte Jesu: Literarkritische Untersuchungen zur ältesten Jesusüberlieferung*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1969.
- Skinner, Benjamin, *A Crime so Monstrous*. Free Press, New York i dr., 2008.
- Theyer, Joseph. H., *Theyer's Greek-English Lexicon of the New Testament*. Grand Rapids: Baker: 1977. Dostupno online: Biblesoft, Inc. : 2011. Dostupno online <https://biblehub.com>, pristupljeno 3. 6. 2020.
- Weber, Hans-Ruedi, *Jesus and the Children*. John Knox Press, Atlanta, 1979.
- Weiss, Karl, „Ekklesiologie, Tradition und Geschichte in der Jüngerunterweisung Markus 8, 27 – 10, 52“, u: Helmut Ristowand, Karl Matthiae, *Der historische Jesus und die kerygmatische Christus*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1961.; str. 414-438.